

ЧЕТ ТИЛИНИ О'QITISHNI YANGI METODLARI

*Zarnigor Mavlonova**Student of Master Degree in SamSIFL*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida chet tillariga berilgan katta ahamiyat hamda ularni o'rganish uchun zarur bo'lgan innovatsion texnologiyalar va metodlarni dars jarayonlarida tadbiiq etish orqali, ta'lim samaradorligini oshirish masalalari yoritilgan.

Abstract: In this article, great importance is given to foreign languages in the Republic of Uzbekistan and innovative technologies and methods necessary for learning them in the course of the lesson through implementation, the issues of improving the effectiveness of education are highlighted

Kalit so'zlar: Chet tili, o'yin, innovatsion texnologiya, texnologik vositalar, usullar, metodlar.

Hozirgi kunda muloqot va chet tillari bir necha yillar oldingiga qaraganda ko'proq ahamiyatga ega bo'lgan tobora globallashib borayotgan dunyoga moslashish zarurati paydo bo'ldi. Ingliz tili xalqaro muloqot tilidir. Hozirgi ingliz tili juda qadimgi tilning eng oddiy moslashuvidir va shunga qaramay, bu tilni samarali o'rgatish hali ham qiyin, ayniqsa ingliz tilini ikkinchi yoki hatto uchinchi til sifatida biladiganlar uchun. Faqat qoidalarni o'rgatish ko'pchilik talabalar uchun zerikarli deb topiladi va shuning uchun ular tilni o'rganishga qiziqishni yo'qotadi. Til asoslarini o'rgatish uchun an'anaviy usuldan boshqa yo'l yo'q bo'lsa-da, bu yondashuvlar o'quvchilarni qiziqtirishi uchun biroz o'zgartirilishi kerak. Asoslarni allaqachon biladigan yuqori sinf o'quvchilariga ingliz tilini o'rgatish haqida gap ketganda, an'anaviy usullar odatda zamonaviy va innovatsion usullarga qaraganda yomonroq natijalar beradi. Ushbu usullar o'quvchilarga tilni o'zlari tushunmasdan yaxshiroq o'rganishga yordam beradi va bu ularning qiziqishini saqlab qoladi. Ushbu maqola ingliz tilini o'rgatish uchun foydali yondashuvlar va usullarni taqdim etadi.

Qadimgi Xitoy maqolida shunday deyilgan: "Eshitdim - unutmadi, ko'rdim - esladim, qildim - bilaman". Shuning uchun chet tilini o'rgatishda asosiy narsa barcha o'quvchilarni mashg'ulotlar va mashg'ulotlarga jalb qilishdir, ammo buning uchun bizga yaxshi rejalashtirish tamoyillari kerak. Ikki kunlik rejalashtirish o'rtasidagi ikkita asosiy muammo - bu xilma-xillik va moslashuvchanlik. Varete - bu o'quvchilarni turli xil faoliyat turlariga jalb qilish va ularni keng tanlov materiallari bilan tanishtirish. Bu shuni anglatadiki, o'rganish qiziqarli va o'quvchilar uchun hech qachon monoton bo'lmasligi uchun rejalashtirish. Moslashuvchanlik o'qituvchi muayyan vaziyatda

rejani o'zgartirishi kerak bo'lganda paydo bo'ladi. Men darsni boshqarish bo'yicha ba'zi maslahatlar haqida gapirmoqchiman.

Xorijiy tillarni o'qitishda ilg'or zamonaviy texnologiyalarning ahamiyati beqiyos. Zero ta'lim jarayonida texnologik vositalardan foydalanish chet tillarini o'rganishning har bir bo'limida bilimlarni o'zlashtirish va mustahkamlashda beqiyos rol o'ynaydi. Masalan, tinglab tushunish ko'nikmasini shakllantirishni kompyuter, player, CD diskarsiz amalga oshirish imkonsiz. Tinglab tushunish til o'rganishning eng muhim qismlaridan biridir. Bunda o'quvchi bir paytning o'zida so'zlovchining talaffuzi, grammatik qoidalarga rioya qilganligi, so'z boyligi va uning ma'nolariga e'tibor berishi talab qilinadi. Bugungi globallashuv jarayonida internet hayotimizning har bir jabhasini qamrab olgan.

Ma'lumki, darsning turli xil o'yinlar asosida o'tilishi o'quvchilarning kreativ va tanqidiy fikrlash imkoniyatlarini kashf etibgina qolmay, balkiularning diqqatni jamlash, muammoli vaziyatlardan chiqish yo'llarni izlashko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Chunki, o'yinlardan foydalanishning asosini o'quvchini faollashtiruvchi va jadallashtiruvchi faoliyat tashkil etadi. Psixologlarning ta'kidlashlaricha, o'yinli faoliyatning psixologik mexanizmlari shaxsning o'zini namoyon qilish, hayotda barqaror o'rnini topish, o'zini o'zi boshqarish, o'z imkoniyatlarini amalga oshirishning fundamental ehtiyojlariga tayanadi. Har qanday o'yin zamirida umumiy qabul qilingan ta'lim prinsiplari, taktikasi yotishi kerak.

O'quv o'yinlariga o'quv predmetlari asos qilib olinishi kerak. O'yinlar jarayonida o'quvchi oddiy darsga qaraganda bu mashg'ulotga qiziqibroq yondashadi va o'zini erkinroq tutadi. Bu ayniqsa tabiatan uyatchang va jamoaga tez qo'shila olmaydigan o'quvchilar bilan ishlashni osonlashtiradi. Ularning kirishimlilik qobiliyatlarini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'kidlash lozimki, o'yin eng avallo, o'qitishning bir usulidir. O'quvchilar o'yinli darslarga qiziqib qatnashadilar, g'alaba qozonishga intiladilar, pirovardida bilim va ko'nikmalarini ham boyitib boradilar.

Masalan o'quvchi ingliz tilidagi o'yinda qatnashish jarayonida o'zigabo'lgan ishonchni mustahkamlaydi, men bu tilda gapira olarkanman, tinglab tushuna olarkanman, yoza olarkanman, deb motivatsiya oladi. Biz bilamizki, hozirgi ta'lim jarayonida o'quvchi sub'ekt bo'lishi lozim. Bunda ko'proq interfaol metodlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi.

Chet tili darslariga qo'yilgan eng muhim talablardan biri o'quvchilarni mustaqil, kreativ fikrlashga o'rgatishdir. Bugungi kunda respublikamizdagi xorijiy til o'qituvchilari Amerika Qo'shma Shtatlari, Angliya pedagoglari tajribasiga tayangan holda quyidagi innovatsion metodlardan foydalanib kelishmoqda: – “Muammoli vaziyat yechimi” (Creative Problem Solving) bu usulni qo'llashda hikoyaning

boshlanish qismi o'qib beriladi, yakuni qanday bo'lishi esa o'quvchilar, hukmiga havola qilinadi. Bu o'z navbatida o'quvchilarning mustaqil firklash qobiliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

– “Quvnoq topishmoqlar” (Merry Riddles) o'quvchilarga topishmoqlarni o'rgatishning xorijiy tilni o'qitishda o'rni beqiyos. Topishmoq yodlash orqali o'quvchilarning so'z boyligi oshib boradi, undan tashqari xotirani mustahkamlashda ham topishmoqlarning ahamiyati juda katta.

– “Tezkor javob” (Quick answers) o'tilgan dars mavzusini mustahkamlashga yordam beradi;

– “Chigil yozdi” (“Warm-up exercises”) o'quvchilarni darsga qiziqtirish uchun sinfda har xil o'yinlardan foydalanish, dars boshlanishidan oldin o'quvchilarni o'tiladigan mavzuga moslashtirishga xizmat qiladi;

– “Pantomima” (pantomime) bu usul juda qiyin mavzular tushuntirilishi kerak bo'lgan darsda yoki yozma mashqlar bajarilib, talabalar charchagan paytda foydalanilsa bo'ladi;

– “Hikoya zanjiri” (a chain story) usuli o'quvchilarning og'zaki nutqini o'stirishda yordam beradi;

– “Rolli o'yinlar” (Acting characters) bu usul darsning barcha tiplarida qo'llanilishi mumkin. Hunarga o'rgatish uchun “Interpreter”, “Translator”, “Writer”, “Poet” kabi kasbdagi kishilar darsda ishtirok etishib o'quvchilar bilan suhbatlashishlari mumkin;

– “Allomalar yig'ini” (Thinkers meeting) U. Shekspir, A. Navoiy, R. Burns kabi shoirlar va yozuvchilarni “taklif qilish” mumkin. Bunday paytda ular aytib ketgan hikmatli so'zlardan darsda foydalanish yoshlarni komil inson bo'lib tarbiyalanishiga yordam beradi;

– “Rasmlar so'zlaganda” (When pictures speak) usuli ancha qulay bo'lib, ingliz tilini o'rgatishda, talaba, o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirishda yordam beradi, buning uchun mavzuga oid rasmlardan foydalanish lozim;

– Kviz kartochkalari (quiz cards) o'quvchilarning soniga qarab kartochkalar tarqatiladi va hamma talabalar bir vaqtda darsda ishtirok etish imkonini beradi, barcha o'quvchilarga e'tibor berilishi ta'minlaydigan vaqtni tejaydi [4].

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib, xulosa qilish mumkinki, har bir innovatsion texnologiya o'ziga xos afzallik jihatlariga egadir. Bunday usullarning barchasida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlik, o'quvchining ta'lim jarayonidagi faol harakati ko'zda tutiladi. Xorijiy til darslarida innovatsion texnologiyalar va usullarni qo'llash natijasida o'quvchilarning mantiqiy va kreativ fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi, nutqi ravonlashadi, tez va to'g'ri javob berish malakasi shakllanadi.

Darslarning noan'anaviy usullarda, turli metodlarni qo'llagan holda tashkil qilinishi orqali zerikarli mashg'ulotlarning oldi olinadi. Bu esa yosh avlod o'rtasida

xorijiy tillarni o'rganishga bo'lgan qiziqishning, bilim olishga bo'lgan ishtiyoqning ortishiga, darslarning esa samarali tashkil etilishiga zamin yaratadi. Natijada o'quvchilarning darsga puxta tayyorgarlik ko'rib kelishiga, o'zlashtirish samaradorligining jadal o'sishiga erishiladi.

Adabiyotlar:

Муминова, Ф. М. Ingliz tilini o'qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalaridan foydalanish / Ф.

М. Муминова. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 18 (308). — С. 590-592. — URL: <https://moluch.ru/archive/308/69404/> (датаобращения: 27.05.2022).

Н. Q. Хатамова, М.Н. Мирзаяева. “INGLIZ TILI DARSLARIDA QO'LLANILADIGAN INTERFAOL USULLAR” (uslubiy qo'llanma), Navoiy, 2006, 40 bet.

М. Холдорова, Н. Fayziyeva, F. Rixsittilayeva. “CHET TILINI O'QITISHDA YORDAMCHI VOSITALARDAN FOYDALANISH”. Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2005

О'.Hoshimov, I. Yoqubov. “INGLIZ TILI O'QITISH METODIKASI” (o'quv qo'llanma) Toshkent: “Sharq” nashriyoti, 2003

Отабоева, М. P. Chet tilini o'qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalaridan foydalanish va uning samaradorligi / М. P. Отабоева. — Текст: непосредственный, электронный // Молодой ученый. — 2017. — № 4.2 (138.2). — С. 36–37. — URL: <https://moluch.ru/archive/138/39058/>